

ріодах історії України в плані обговорюваної проблеми. Зокрема, висвітлили й науково оцінили такі важливі події, як возз'єднання західноукраїнських земель (Галичини, Північної Буковини і Закарпаття) з УРСР напередодні і після другої світової війни, Акт Організації Українських Націоналістів (ОУН) від 30 червня 1941 р. про відновлення Української держави; приєднання Криму до України.

В центрі уваги виступів члена-кореспондента АН України В. І. Юрчука, доктора філософських наук В. Г. Кременя, докторів історичних наук В. Ф. Панібудьласки, В. П. Шевчука, кандидата філософських наук П. О. Сергієнка, кандидатів історичних наук О. Ф. Мінгазутдінова, В. Ф. Салабая, М. В. Томенка та інших вчених виявились непрості проблеми розбудови соборної Української держави на сучасному етапі. Серед них — завдання удосконалення її адміністративно-територіального устрою, зміцнення регіональної єдності, здійснення науково обгрунтованої, важеної національної політики. Глибоко й всебічно були, зокрема, проаналізовані ідеї федералізації та автономізації України, створення так званих вільних економічних зон, які останнім часом набули поширення серед частини населення країни. Вчені особливо підкреслювали, що соборність України передбачає не лише територіальну цілісність нашої держави, але й духовну консолідацію, єдність усіх її громадян, незалежно від їх національної приналежності.

В ході обговорення всіх цих проблем неодноразово виникали жваві, часом гострі дискусії, в результаті яких визначались найбільш об'єктивні, наукові підходи до трактування й висвітлення зазначеної проблеми.

Ф. І. Стеблій (Львів), В. С. Пашук (Львів)

Міжнародна наукова конференція на тему «Товариство «Просвіта» і західноукраїнське національне відродження в контексті культурно- політичного розвитку народів Австро-Угорщини»

Повернення із забуття важливих явищ, подій і фактів нашої минувшини, всебічне їх вивчення й об'єктивне висвітлення є одним з актуальних завдань історичної науки.

До так званих «закритих» тем відносилась й історія Товариства «Просвіта», яке стало організованою формою опору проти іноземного панування і свої зусилля спрямовувало на піднесення, розвиток й вільне майбуття свого народу. Започаткували Товариство народовці-українофіли, які прагнули створити організацію, що поєднувала б в собі як вищий елітарний потенціал, так і масовий народний рух, і мала б якнайкраще національне забарвлення.

Засновано «Просвіту» в Львові 8 грудня 1868 р., і в рік 125-річного її ювілею, 6—7 грудня 1993 р., було проведено Міжнародну наукову конференцію на тему «Товариство «Просвіта» і західноукраїнське національне відродження в контексті культурно-політичного розвитку народів Австро-Угорщини». Конференцію організовано на базі Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича АН України із залученням ряду наукових організацій та товариств, зокрема Львівського Товариства української мови ім. Т. Шевченка «Просвіта». В роботі конференції взяли участь більш як 80 вчених з України, Австрії, Чехії, Словаччини, Польщі, США і Канади.

З метою забезпечення чіткої й змістовної роботи були організовані тематичні засідання. Працювали чотири секції: «Національно-культурне життя народів Австро-Угорщини і національне відродження українців Галичини в ХІХ — на початку ХХ ст.» (секція 1), «Товариство «Просвіта» в контексті українського відродження в Галичині» (секція 2), «Філії, читальні, кадри Галицької «Просвіти» та її спадщина» (секція 3) та «Діяльність «Просвіти» на Українських землях поза Галичиною та в діаспорі» (секція 4).

Відкрив конференцію вступним словом голова оргкомітету, директор Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича АН України академік Ярослав Ісаєвич.

Тон конференції задали доповіді, прочитані на пленарних засіданнях. Ф. Погребенник (Київ) розкрив місце Товариства «Просвіта» в контексті суспільно-політичної та культурної ситуації в Австро-Угорщині та Галичині ХІХ — початку ХХ ст. Академік Я. Ісаєвич (Львів) висвітлив етапи національного самоусвідомлення українців Галичини в ХІХ ст. Доповідь на тему «Просвіта» і система культурних цінностей в розбудові Української держави» виголосив О. Федорук (Київ). У виступі Г. Бізанца (Відень) було відображено атмосферу політичного й духовного життя Австро-Угорщини часу заснування та діяльності «Просвіти». На сучасних аспектах просвітянської теми спинилися О. Гринів та І. Мельник (Львів).

Під час роботи 1-секції було заслухано доповіді про: слов'янські зв'язки словаків у другій половині ХІХ ст. (Т. Івантишинова, Братіслава), культурно-освітні аспекти українського національного руху в Галичині до 60-х рр. ХІХ ст. (Ф. Стеблій, Львів), переломні моменти в розвитку українського національного руху в Галичині за півстоліття — 1868—1918 рр. (С. Заброварний, Щєцин), просвітницькі структури радикальної партії в Галичині (П. Шкраб'юк, Львів). Розглянуто також взаємовідносини «Просвіти» з різними суспільно-політичними течіями та інституціями (О. Турій, М. Мудрий, О. Аркуша, І. Соляр — Львів; І. Райківський — Івано-Франківськ).

У доповідях другої секції проаналізовано статуту Товариства «Просвіта» (В. Пашук, Львів), культурно-просвітницьку діяльність «Просвіти» і українських політичних партій в селах Східної Галичини в кінці ХІХ — на початку ХХ ст. (Н. Біла, В. Чуприна, Львів), еволюцію економічних концепцій «Просвіти» (С. Злупко, Львів), внесок «Просвіти» у розвиток українського народознавства (Р. Кирчів), в популяризацію правових та медичних знань (Т. Андрусак, Б. Білинський, Львів). Розглянуто видання «Просвіти» у зв'язку з питаннями нормативності української літературної мови (Л. Полюга, Львів), а також структуру та типологію підручників з мови (М. Люзник, Львів). Висвітлювалися питання, пов'язані з образотворчим мистецтвом у «Просвіті» (І. Вороняк, Дрогобич), роллю товариства у формуванні українських парамілітарних організацій в Галичині на початку ХХ ст. (Б. Якимович, Львів), його діяльності у справі освіти в Галичині під час німецької окупації (В. Верига, Торонто; Луцький, Львів). Розкрито питання про особливості структури просвітніх установ (А. Данилюк, Львів) та взаємини «Просвіти» з товариством ім. М. Качковського (В. Трофимович, Ю. Тітко, Львів).

Робота третьої секції зосереджувалася на обговоренні участі видатних особистостей в просвітянському русі: М. Грушевського (В. Кухар, Львів), І. Крип'якевича (Р. Крип'якевич, Львів), І. Франка (Я. Грицак, Львів), Михайла Галушинського (В. Горинь, Львів), братів К. і С. Панківських (Г. Лемещенко, Київ), Й. Застирця (Я. Малик, Львів), М. Возняка (М. Гнатюк, Львів), В. Щурата (В. Щурат, Львів). На образах просвітян у творах

І. Франка спинився З. Гузар (Дрогобич), на діяльності філій і читалень «Просвіти» на Гуцульщині — П. Арсенич (Івано-Франківськ), у Бродах — Я. Онищук (Броди), на Лемківщині — І. Красовський, Г. Горинь (Львів). Історіографічні та джерелознавчі аспекти проаналізовано у виступах Ж. Ковби (Дрогобич), Г. Сварник, М. Вавричин, В. Савчук (Львів).

У доповідях четвертої секції висвітлювалися питання діяльності «Просвіти» поза Галичиною. Про закарпатську «Просвіту» та її діячів А. Волошина, І. Панькевича говорилось у виступах М. Мушинки (Пряшів), Т. Беднажової (Прага) та Д. Данилюка і Й. Баглая (Ужгород). Картину просвітянського руху в Східній Україні і, зокрема, участь в ньому видатних особистостей, таких як Л. Українка та М. Аркас, розкрили М. Мороз (Львів), В. Кондрашов (Миколаїв); про діяльність просвітницьких регіональних структур розповіли М. Кравець (Вінниця), Л. Дудко (Чернігів), І. Патер (Львів), С. Кіраль (Бердянськ), А. Мисечко (Одеса). Місію Товариства на Американському континенті висвітлено у виступах Д. Маркусь з Чикаго, яка розповіла про вплив просвітянських ідей на освітнє життя українських емігрантів Америки (кінець ХІХ — початок ХХ ст.), та Я. Закревської з Львова, яка показала роль «Просвіти» у збереженні самобутності українців у Бразилії.

Загалом на конференції було виголошено понад 60 доповідей і повідомлень.

Розглядаючи головні напрями роботи «Просвіти» в загальноавстрійському, всеукраїнському, європейському і світовому контекстах і використовуючи при цьому дані різних наук (історіографії, філософії, літературознавства, лінгвістики, історії економічної думки, етнографії, історії журналістики, мистецтвознавства, музикознавства, архівознавства, бібліотекознавства), доповідачі порушили широке коло питань, що викликало необхідність виходу за межі конкретно-історичних досліджень, широкого застосування типології і комплексного підходу до вивчення проблем національно-політичного і культурного утворення українства, ролі і місця в цьому процесі Товариства «Просвіта».

В доповідях і повідомленнях висвітлено також цілий комплекс питань, що розкривають загальну тенденцію культурно-політичного розвитку народів Австро-Угорщини в ХІХ — на початку ХХ ст., місце і роль культурно-освітніх інституцій в культурному житті цих народів і на цьому фоні роль Товариства «Просвіта» в національному відродженні українців Габсбурзької монархії, його вплив на духовне життя всієї України та української діаспори, міжнародні зв'язки, долю при тоталітарному режимі та місце в державотворчому процесі й духовному житті сучасної України. Такий широкоплановий розгляд спадщини «Просвіти» за останні пів-віку здійснено вперше.

Проведений на конференції науковий аналіз діяльності «Просвіти» за 70 р. існування засвідчив її феноменальний вплив на формування національної свідомості широких народних мас, утвердження патріотизму, виховання навичок цивілізованого господарювання, високих моральних якостей, духовності, прилучення до здобутків світової культури.

Завдяки конференції було виявлено коло дослідників, які розробляють різні питання з історії «Просвіти», і зроблено спробу консолідувати зусилля науковців на цій ділянці. Головним її підсумком можна вважати те, що було здійснено важливий крок на шляху руйнування штучних антинаукових стереотипів, які протягом тривалого часу нав'язувалися суспільству, а також вироблення науково-об'єктивного погляду на місце й значення «Просвіти» в житті України.

Учасники конференції були одностайні в необхідності планомірного фахового дослідження діяльності «Просвіти», її ролі в консолідації

української нації у відродженні і розбудові національної державності. Було вирішено видати документальну спадщину Товариства та його визначних діячів. Пропонувалося використовувати досвід давньої «Просвіти» в діяльності сучасних державних і громадських інституцій. Наголошувалося на необхідності повернення її архівної спадщини з фондосховищ інших країн і посилення зв'язків із загальноосвітніми школами, технічними вищими навчальними закладами, бібліотеками. Матеріали конференції планується опублікувати окремою книгою.

В. А. Глуценко (Слов'янськ)

Науково-практична конференція «Писемні пам'ятки східнослов'янськими мовами XI—XVIII ст.»

4—6 травня 1993 р. у Слов'янську (Донецька обл.) відбувалася науково-практична конференція «Писемні пам'ятки східнослов'янськими мовами XI—XVIII ст.» Її організаторами стали Центр пам'яткознавства Академії наук України, Українське товариство охорони пам'яток історії та культури і Слов'янський педагогічний інститут.

Заявки на участь у конференції подали близько 60 спеціалістів різного профілю: історики, філософи, літературознавці, мовознавці, педагоги, які представляли багато міст України, а також Росію і Молдову. У видрукованих тезах доповідей висвітлено різноманітні проблеми, що стосуються інтерпретації змісту і форми писемних пам'яток східних слов'ян зазначеного періоду.

Пленарне засідання відкрив ректор Слов'янського педінституту проф. М. К. Нечволод, який виступив з доповіддю «Шляхи науки». Побудована на багатьох джерелах доповідь д-ра філолог. наук, головного наукового співробітника відділу рукописів Російської державної бібліотеки (Москва) Л. П. Жуковської «Євангелія-апракос Київської Русі та католицький Євангелістарій» викликала жвавий інтерес у слухачів. Науковою новизною та актуальністю проблематики відрізнялися також доповіді д-ра філософ. наук, завідуючого сектором історії російської філософії Інституту філософії Російської Академії наук (Москва) М. М. Громова «Вислови мудрих у давній Русі», д-ра філолог. наук, провідного наукового співробітника відділу російської мови Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні Академії наук України (Київ) В. Ю. Франчук «Автор «Слова о полку Ігоревім» за свідченням східнослов'янського літописання», кандидата історичних наук, старшого наукового співробітника відділу рукописів Російської державної бібліотеки (Москва) Г. В. Аксьонової «Рукописні книги у фондах Російської державної бібліотеки», викладача Дніпропетровського університету В. М. Греченко-Журавльової «Графіка і орфографія Хлебніковського списку «Повісті временних літ».

З цікавими доповідями на секційних засіданнях виступили кандидати філолог. наук А. О. Свашенко (Харків) та Ю. В. Пелешенко (Київ), канд. іст. наук М. Ю. Неборський (Москва), працівники слов'янського педінституту канд. філолог. наук В. П. Сиротенко, канд. педагог. наук В. І. Романько, канд. педагог. наук В. М. Смирнов, а також О. С. Пугач, Н. М. Маторіна, Є. М. Ткаченко та ін. З інтересом присутні сприйняли виступи, присвячені «Слову о полку Ігоревім». Гостру дискусію викликала зок-